Del I – Skydd av de grundläggande rättigheterna i EU

Att skydda de grundläggande rättigheterna i Europeiska unionen

1. Europeiska unionen, mänskliga rättigheter och grundläggande rättigheter

Europeiska unionen (EU) bygger på **värden** som respekt för **människans värdighet**, **frihet**, **demokrati**, **jämlikhet**, **rättsstatsprincipen** och **respekt för de mänskliga rättigheterna** (se artikel 2 i EU-fördraget).

Ett av EU:s främsta mål är att främja mänskliga eller ”grundläggande” rättigheter både inom unionen och runt om i världen.

I fördragen används både begreppet ”mänskliga rättigheter” och ”grundläggande rättigheter”. Resonemanget som ligger bakom valet mellan dessa två begrepp är otydligt. Det verkar dock som att begreppet ”mänskliga rättigheter” är det som används mest i bestämmelser rörande unionens utrikespolitik (dvs. förbindelserna med icke-medlemsstater och andra internationella organisationer). Däremot används begreppet ”grundläggande rättigheter” i fördragsbestämmelser som rör den interna dimensionen (dvs. skyddet av grundläggande rättigheter i EU). I denna handledning ligger fokus på rättigheternas interna dimension. Därför används uttrycket ”grundläggande rättigheter”.

När EU-institutionerna utövar de befogenheter och fullgör de uppgifter som ålagts dem i fördragen måste de respektera EU:s grundläggande rättigheter. De måste också främja tillämpningen av dessa grundläggande rättigheter, så länge detta inte medför någon utökning av de befogenheter som institutionerna har tilldelats enligt fördragen.

Medlemsstaterna är skyldiga att respektera EU:s grundläggande rättigheter när de genomför EU-rätten. I del II i denna *handledning* ges upplysningar om i vilka situationer EU och dess medlemsstater är skyldiga att skydda EU:s grundläggande rättigheter.

Innan vi går vidare till denna del, belyser följande avsnitt vilka grundläggande rättigheter som är skyddade i EU och vilka åtgärder som enskilda medborgare kan använda för att söka rättelse om rättigheterna åsidosätts.

2. De grundläggande rättigheter som är skyddade inom EU

När Lissabonfördraget trädde i kraft den 1 december 2009 fick EU ett **skriftligt regelverk med rättigheter**, nämligen Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad *stadgan*).

Stadgan innehåller en ingress och 54 artiklar som är grupperade i **sju** avdelningar. I avdelningarna I–VI (**Värdighet**, **Friheter**, **Jämlikhet**, **Solidaritet**, **Medborgarnas rättigheter** och **Rättskipning**) anges de grundläggande rättigheter som tillförsäkras, medan avdelning VII (*Allmänna bestämmelser om tolkning och tillämpning av stadgan*) innehåller regler för hur dessa grundläggande rättigheter ska tolkas och tillämpas.

Närmare uppgifter om stadgan och dess innehåll finns avsnitten 2.1 och 2.2 i del I i *handledningen.* De viktigaste bestämmelserna i avdelning VII förklaras dock i del III.

Stadgan har **samma rättsliga värde som de fördrag** som EU bygger på (EU-fördraget och EUF-fördraget). Alla tre räknas därför som EU:s primärrätt och är EU-rättens viktigaste rättskällor. Medlemsstaterna är följaktligen skyldiga att respektera stadgan. Detsamma gäller EU-institutionerna, men endast när de genomför EU-rätten. Denna formulering innebär inte att stadgan ersätter de nationella författningarna, även om den ibland kan ha företräde framför dem (för förhållandet mellan stadgan och de nationella källorna för grundläggande rättigheter, se del III, avsnitt 2).

Stadgan är dock inte den enda källan som skyddar de grundläggande rättigheterna i EU.

I avsaknad av en EU-stadga har EU-domstolen ända sedan 1970-talet skyddat de grundläggande rättigheterna genom att upphöja dem till **allmänna principer i EU-rätten**. I Lissabonfördraget bekräftas att dessa principer utgör en av källorna till EU:s grundläggande rättigheter (för mer om detta, se avsnitt 2.3).

EU kan dessutom bli part i internationella fördrag om skydd av grundläggande rättigheter. Sedan den 22 november 2011 har EU varit part i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Denna konvention är det första internationella rättsligt bindande instrument som fastställer miniminormer för skydd av rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det är också det första fördraget om mänskliga rättigheter som EU har blivit part i.

Enligt Lissabonfördraget är EU dessutom **skyldigt att ansluta sig till** Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, mer känd som **Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna (eller bara Europakonventionen)**. Europakonventionen, som trädde i kraft 1953, utformades av Europarådet. Europarådet är en internationell människorättsorganisation som för närvarande består av 47 medlemsstater, däribland EU:s 28 medlemsstater.

Europakonventionen var det första verktyg där en grupp länder förband sig att respektera en uppsättning, främst medborgerliga och politiska, rättigheter. Europakonventionen gör det framför allt möjligt för enskilda personer att vända sig till en överstatlig domstol om de anser att deras grundläggande rättigheter har kränkts. I så fall kan de nämligen vända sig till Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna i Strasbourg (Europadomstolen).

Trots att Lissabonfördraget förpliktar EU att ansluta sig till Europakonventionen har EU ännu inte anslutit sig. Detta innebär dock inte att Europakonventionen inte har någon roll i EU:s system för skydd av de mänskliga rättigheterna. För mer om denna fråga, se avsnitt 2.4.

2.1 EU-stadgans ursprung

Slutsatsen från **Europeiska rådets möte i Köln** i juni **1999** var att de grundläggande rättigheterna som gällde på EU-nivå behövde förankras i en stadga för att de skulle bli mer synliga.

Medlemsstaternas stats- och regeringschefer ville att stadgan skulle innefatta de allmänna principerna i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna från 1950-talet och de rättigheter som härstammade från EU-ländernas gemensamma författningstraditioner. Dessutom skulle stadgan innefatta både de grundläggande rättigheterna som var relevanta för EU-medborgarna samt de ekonomiska och sociala rättigheterna i Europarådets sociala stadga och Europeiska gemenskapens stadga om arbetstagares grundläggande sociala rättigheter. Stadgan skulle också återspegla de principer som fastställts på grundval av EU-domstolens och Europadomstolens rättspraxis.

Stadgan **utarbetades av ett konvent** bestående av en företrädare för varje EU-land och Europeiska kommissionen, samt ledamöter av Europaparlamentet och de nationella parlamenten.

Stadgan **proklamerades formellt i december 2000** av Europaparlamentet, rådet och kommissionen. För att bekräfta en rad ändringar av den första versionen gjordes en andra proklamation av stadgan i Strasbourg 2007.

I **december 2009**, i samband med att **Lissabonfördraget trädde i kraft**, blev EU-stadgan **rättsligt bindande, på samma sätt som fördragen**.

2.2. Stadgan: innehåll

Stadgan sammanför rättigheter som tidigare fanns i en rad olika EU-instrument och nationella bestämmelser, samt i internationella konventioner från Europarådet, FN och Internationella arbetarorganisationen (ILO) i ett enda dokument.
Genom att **göra de grundläggande rättigheterna tydligare och mer synliga** syftar stadgan till att skapa rättssäkerhet i EU.
Stadgan innehåller en **ingress och 54 artiklar**, som är grupperade i **sju avdelningar**:
Avdelning I: **Värdighet** (människans värdighet, rätt till liv, människans rätt till integritet, förbud mot tortyr och omänsklig eller förnedrande bestraffning och behandling, förbud mot slaveri och tvångsarbete).
Avdelning II: **Friheter** (rätt till frihet och säkerhet, respekt för privatlivet och familjelivet, skydd av personuppgifter, rätt att ingå äktenskap och rätt att bilda familj, tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet, yttrandefrihet och informationsfrihet, mötes- och föreningsfrihet, frihet för konsten och vetenskapen, rätt till utbildning, fritt yrkesval och rätt att arbeta, näringsfrihet, rätt till egendom, rätt till asyl, skydd vid avlägsnande, utvisning och utlämning).
Avdelning III: **Jämlikhet** (likhet inför lagen, icke-diskriminering, kulturell, religiös och språklig mångfald, jämställdhet mellan kvinnor och män, barnets rättigheter, äldres rättigheter, integrering av personer med funktionsnedsättning).
Avdelning IV: **Solidaritet** (arbetstagares rätt till information och samråd inom företaget, förhandlingsrätt och rätt till kollektiva åtgärder, rätt till tillgång till arbetsförmedlingar, skydd mot uppsägning utan saklig grund, rättvisa arbetsförhållanden, förbud mot barnarbete och skydd av ungdomar i arbetslivet, familjeliv och yrkesliv, social trygghet och socialt stöd, hälsoskydd, tillgång till tjänster av allmänt ekonomiskt intresse, miljöskydd, konsumentskydd).
Avdelning V: **Medborgarnas rättigheter** (rösträtt och valbarhet till Europaparlamentet, rösträtt och valbarhet till kommunala val, rätt till god förvaltning, rätt till tillgång till handlingar, Europeiska ombudsmannen, rätt att göra framställningar, rörelse- och uppehållsfrihet, diplomatiskt och konsulärt skydd).
Avdelning VI: **Rättskipning** (rätt till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol, presumtion för oskuld och rätten till försvar, principerna om laglighet och proportionalitet i fråga om brott och straff, rätt att inte bli dömd eller straffad två gånger för samma brott).
Avdelning VII: Allmänna **bestämmelser om tolkning och tillämpning av stadgan** (tillämpningsområde, villkor för begränsningar, förhållande till Europakonventionen, gränsdragning mellan ”rättigheter” och ”principer”, skyddsnivå).

2.3 EU-rättens allmänna principer om skyddet av de grundläggande rättigheterna

Fördraget om upprättande av Europeiska ekonomiska gemenskapen innehöll inte några bestämmelser om skydd av grundläggande rättigheter. När mål prövades vid **EU-domstolen** visade det sig dock tidigt att EEG-fördraget kunde komma i konflikt med rättigheter, speciellt sådana som näringsfrihet och rätt till egendom.
Redan under 1970-talet slog EU-domstolen fast att den hade **befogenhet att säkerställa att de grundläggande rättigheterna efterlevdes ”som en integrerad del i de allmänna rättsprinciperna”**(se domen i mål *11-70, Internationale Handelsgesellschaft*, punkt 4). Följaktligen rekommenderades nationella domstolar att avstå från att pröva EEG-rättsakter mot nationella källor för skydd av de grundläggande rättigheterna.
Senare bekräftade domstolen också att de nationella bestämmelser som föll inom tillämpningsområdet för (den dåvarande) gemenskapslagstiftningen skulle respektera de grundläggande rättigheter som skyddades som allmänna principer (se domen i mål *C-60/84, Cinéthèque*, punkt 26).
För att skapa en koppling mellan nationella rättigheter och EEG:s grundläggande rättigheter, bekräftade EU-domstolen också att den var **skyldig att ”utgå från medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner”** (se domen i mål *4-73, Nold*, punkt 13). Domstolen hänvisade även till **”internationella avtal rörande skyddet av de mänskliga rättigheterna som medlemsstaterna har varit med om att utarbeta eller anslutit sig till” som en källa till ”anvisningar”** (ibidem). EU-domstolen hävdade också att Europakonventionen var särskilt relevant (se domen i mål *C-260/89, ERT*, punkt 42).
I den nuvarande versionen av **artikel 6.3 i EU-fördraget** föreskrivs följande: ”De grundläggande rättigheterna, såsom de garanteras i europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, och såsom de följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner, ska ingå i unionsrätten som allmänna principer”.
Lissabonfördraget bekräftade således möjligheten för EU-domstolen att utveckla skyddet av de grundläggande rättigheterna med hjälp av de allmänna principerna.
Det finns dock **inga tydliga anvisningar om förhållandet mellan de grundläggande rättigheterna som allmänna principer och stadgan**. Dessa två källor har samma rättsliga status, och med hänsyn till det skydd som beviljas så finns det en avsevärd överlappning (som beror på att EU-domstolens rättspraxis om de allmänna principerna inspirerade stadgans upprättande, och att de källor som gav inspiration till stadgan och de allmänna principerna överlappar varandra).
EU-domstolen har ännu inte tagit någon tydlig ställning i denna fråga. Det förekommer att den hänvisar till båda källorna (se, exempelvis, domen i mål C-441/14, Dansk Industri (DI), punkt 22).
Det bör därför uppmärksammas att EU:s allmänna principer om de grundläggande rättigheterna har åtminstone två funktioner:
De ska stödja tolkningen av stadgan: om en bestämmelse i stadgan kodifierar en grundläggande rättighet som EU-domstolen redan har beviljat som allmän princip, bör fast rättspraxis ligga till grund för tolkningen av den bestämmelsen i stadgan.
De ska fungera som en alternativ metod **för att skydda grundläggande rättigheter som inte tas upp i stadgan**.
Det bör noteras att trots att artikel 6.3 i EU-fördraget (endast) hänvisar till Europakonventionen, har EU-domstolen även åberopat andra internationella fördrag som källor till EU-rättens allmänna principer, t.ex. FN:s konvention om barnets rättigheter eller europeiska sociala stadgan.
Den nuvarande formuleringen av artikel 6.3 i EU-fördraget bör därför inte ses som ett hinder för EU-domstolen att åberopa andra rättsinstrument.

2.4 Förhållandet mellan EU och Europakonventionen

Även om alla EU:s medlemsstater för närvarande är parter i Europakonventionen är inte EU det. Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) i Strasbourg har därför inte behörighet att pröva huruvida EU-rättsakter är förenliga med bestämmelserna i Europakonventionen. Däremot kan domstolen granska medlemsstaternas lagstiftning, inklusive lagstiftning som fullgör skyldigheter enligt EU-rätten.
Europadomstolen skiljer mellan nationella bestämmelser för att fullgöra skyldigheter enligt EU-rätten där medlemsstaterna har ett visst mått av handlingsfrihet och skyldigheter där medlemsstaterna inte har en sådan handlingsfrihet. I det sistnämnda fallet granskar domstolen i Strasbourg inte medlemsstaternas lagstiftning, eftersom det skydd för de grundläggande rättigheterna som garanteras inom ramen för EU-systemet är likvärdigt med det skydd som ges i Europakonventionen. Denna presumtion är dock relativ och kommer att upphävas om skyddet i det aktuella målet är uppenbart otillräckligt (den så kallade *Bosphorus-presumtionen*, efter målet den grundas på).
Däremot tillämpas ingen speciell ordning för sådana nationella bestämmelser som fullgör skyldigheter enligt EU-rätten där medlemsstaterna inte ges något handlingsutrymme.
I och med ikraftträdandet av Lissabonfördraget är EU förpliktat att ansluta sig till Europakonventionen. I artikel 6.2 i EU-fördraget föreskrivs följande: ”Unionen ska ansluta sig till europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Denna anslutning ska inte ändra unionens befogenheter såsom de definieras i fördragen”.
Anslutningen förutsätter att ett anslutningsavtal mellan EU och de stater som är parter i Europakonventionen träder i kraft. År 2013 utarbetades ett utkast till avtal om EU:s anslutning till Europakonventionen, men EU-domstolen förklarade att avtalet inte var förenligt med EU-fördragen och stadgan (se yttrande 2/13).

Att EU för tillfället inte är part i Europakonventionen innebär inte att konventionen inte har någon rättslig tyngd inom EU-rätten. För närvarande har Europakonventionen (och rättspraxis vid Europadomstolen i Strasbourg, som tolkar konventionen) två funktioner:
Europakonventionen fungerar som en lägsta skyddsnivå när det gäller stadgan. I artikel 52.3 i stadgan föreskrivs nämligen följande: ”I den mån som denna stadga omfattar rättigheter som motsvarar sådana som garanteras av Europakonventionen ska de ha samma innebörd och räckvidd som i konventionen. Denna bestämmelse hindrar inte unionsrätten från att tillförsäkra ett mer långtgående skydd.” (Se del III, avsnitt 5.1 för mer om detta.)
Europakonventionen och Europadomstolens rättspraxis kan åberopas för att skydda de grundläggande rättigheter som utgör allmänna principer i EU-rätten, i enlighet med artikel 6.3 i EU-fördraget (se avsnitt 2.3).

3. De funktioner som EU:s grundläggande rättigheter har

EU:s institutioner och organ (oavsett om de officiellt heter byråer, kontor osv.) måste respektera EU:s grundläggande rättigheter och främja en effektiv tillämpning av dessa när de fullgör sina uppgifter. Alla rättsakter som de antar måste uppfylla kraven på skydd av de grundläggande rättigheterna.
EU:s medlemsstater måste respektera EU:s grundläggande rättigheter och även främja tillämpningen av dessa, men endast när de genomför EU-rätten (se del II, avsnitt 3).
När det gäller EU-rättsakter fyller de grundläggande rättigheterna därför två huvudfunktioner.
För det första fungerar de som *ett tolkningsriktmärke*. EU-rättsakter måste tolkas mot bakgrund av EU:s grundläggande rättigheter, och om de kan tolkas på olika sätt ska den tolkning ha företräde som ligger mest i linje med EU:s grundläggande rättigheter.
I domen i mål C-131/12, Google Spain, tolkade domstolen *t.ex. direktiv 95/46/EG om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter i enlighet med artiklarna 7 och 8 i EU-stadgan, om rätten till respekt för privatliv och rätten till skydd av personuppgifter. Trots att direktivet inte inför någon bestämmelse om detta, ansåg domstolen att det måste tolkas som om direktivet bekräftade ”rätten att bli glömd”: en persons rätt att få uppgifter om den egna personen avlägsnade av sökmotorleverantören.*
För det andra fungerar EU:s grundläggande rättigheter som en grund och *ett riktmärke för giltighet*. En EU-rättsakt som inte beaktar EU:s grundläggande rättigheter, och inte kan tolkas i överensstämmelse med dessa, är ogiltig och kan upphävas genom att en talan om ogiltigförklaring väcks vid EU-domstolen eller tribunalen. Den kan också ogiltigförklaras genom ett förhandsavgörande från EU-domstolen (se avsnitt 4).
I domen i mål C-293/12, Digital Rights Ireland, ogiltigförklarade t.ex. EU-domstolen direktiv 2006/24/EG om lagring av uppgifter, eftersom dess bestämmelser inte fastställer tillräckliga skyddsåtgärder för att garantera att personuppgifter behandlas i enlighet med artiklarna 7 och 8 i stadgan.
EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna fungerar som ett riktmärke för huruvida nationella bestämmelser är förenliga med EU-rätten. Sådana akter måste därför tolkas i överensstämmelse med EU:s grundläggande rättigheter. I de fall då det uppstår en konflikt som inte kan lösas genom tolkning kan de nationella rättsakterna upphävas eller ändras av den nationella lagstiftaren. Om den aktuella grundläggande rättigheten uppfyller kraven för direkt effekt, kan nationella domstolar och administrativa myndigheter direkt tillämpa den rättigheten och underlåta att tillämpa den motstridiga nationella bestämmelsen. De behöver alltså inte vänta på att den nationella lagstiftaren formellt ska ändra gällande lagstiftning (för mer om detta, se del III, avsnitt 7).

4. Rättsliga åtgärder som enskilda personer kan använda för att skydda sina grundläggande rättigheter

Det finns ett flertal verktyg och mekanismer, som förvaltas av olika rättsliga och icke-rättsliga organ, som kan användas för att säkra skydd mot en kränkning av EU:s grundläggande rättigheter.
Rättsligt skydd av de grundläggande rättigheterna i stadgan tillhandahålls av EU-domstolen i Luxemburg och av medlemsstaternas nationella domstolar.
Om en **överträdelse av en grundläggande rättighet har sitt ursprung i en** EU-åtgärd kan endast EU-domstolen upphäva denna rättsakt. Det finns två sätt att få EU-domstolen att granska om en rättsakt är förenlig med stadgan:
Genom att väcka en talan om ogiltigförklaring vid domstolen, närmare bestämt vid tribunalen, som är den instans som är behörig att pröva en talan om ogiltighetsförklaring som väckts av privatpersoner.
Genom att en nationell domstol begär ett förhandsavgörande från EU-domstolen.
Dessa två metoder är inte utbytbara. De omfattas av olika krav och processuella regler.
Enligtartikel 263.4 i EUF-fördraget finns det t.ex. en tidsfrist inom vilken en talan om ogiltighetsförklaring måste väckas. Sökanden måste dessutom bevisa att han eller hon har ett tillräckligt intresse av att en åtgärd ifrågasätts för att han eller hon ska ha rätt att väcka talan (ha talerätt). Talerättsreglerna är strikta, och det är ofta svårt för privatpersoner att väcka talan direkt vid EU:s domstolar.
Däremot finns det inte någon tidsgräns för att begära ett förhandsavgörande. Det är dock endast nationella domstolar som kan framställa en sådan begäran till EU-domstolen (se artikel 267 i EUF-fördraget). För att kunna begära ett förhandsavgörande måste det dock pågå ett rättsligt förfarande på nationell nivå i vilket det hävdas att en EU-rättsakt (eller en nationell åtgärd som genomför EU-rätten) strider mot EU:s grundläggande rättigheter. Samtliga parter i förfarandet kan ansöka om att den nationella domstolen ska begära ett förhandsavgörande av EU-domstolen, men det slutgiltiga beslutet fattas av den nationella domstolen (som också kan begära ett förhandsavgörande på eget initiativ).
Om **åsidosättandet av grundläggande rättigheter följer av en nationell åtgärd är det de nationella domstolarna som har huvudansvaret för att skydda enskilda.** (För att identifiera vilken nationell domstol som är behörig ska man följa den berörda medlemsstatens nationella regler för att fastställa domstolars behörighet.)
Som första steg ska den nationella domstolen fastställa om ärendet omfattas av EU:s grundläggande rättigheter eller endast rör nationella grundläggande rättigheter. Om EU:s grundläggande rättigheter är tillämpliga (se del II, avsnitten 1–3) ska den nationella domstolen tillhandahålla det skydd som tillförsäkras genom dessa. **I tveksamma fall** kan den nationell domstolen begära ett **förhandsavgörande** från EU-domstolen om tolkningen av EU-rätten.
Eftersom det kan vara svårt att veta vilket tillvägagångssätt som är lämpligast kan man behöva ta hjälp av en kvalificerad juridisk rådgivare. Viss vägledning om detta ges i del III, avsnitt 2. För att ge parterna och deras företrädare en bättre förståelse för de normer som reglerar genomförandet av ovannämnda tillvägagångssätt har EU-domstolen antagit praktiska anvisningar för parter i mål som den prövar. EU-domstolen har dessutom utarbetat ett dokument med titeln *Rekommendationer till nationella domstolar om begäran om förhandsavgörande*. I detta dokument ges vägledning om huruvida det är lämpligt att begära ett förhandsavgörande och praktisk information beträffande utformningen och effekten av en sådan begäran.

5. Icke-rättsliga åtgärder som enskilda personer kan använda för att skydda sina grundläggande rättigheter

Problem som avser skydd av EU:s grundläggande rättigheter kan även lösas genom icke-rättsliga mekanismer.

Om EU-institutioner, organ, kontor och byråer åsidosätter EU:s grundläggande rättigheter

Klagomål till Europeiska ombudsmannen: Rätten att vända sig till Europeiska ombudsmannen, som i sig är en av de grundläggande rättigheterna (enligt artikel 44 i stadgan), tillåter EU-medborgare och personer som stadigvarande vistas i EU att framföra klagomål angående ”administrativa missförhållanden” vid EU-institutionerna, organen och byråerna, med undantag av EU-domstolen när denna agerar i sin rättsliga funktion.
Klagomål till Europeiska datatillsynsmannen: Alla som tycker att deras rättigheter har kränkts när en EU-institution, organ, kontor eller byrå har behandlat uppgifter om dem kan lämna in klagomål till Europeiska datatillsynsmannen med hjälp av ett särskilt klagomålsformulär.

När medlemsstaterna åsidosätter de grundläggande rättigheterna

Klagomål till den Europeiska kommissionen om nationella myndigheters åsidosättande av de grundläggande rättigheterna (förutsatt att de agerar inom ramen för EU-rätten, se del II, avsnitt 1–3). Detaljerad information om hur man lämnar in klagomål och hur kommissionen handlägger dessa hittar du här.
Framställning till Europaparlamentet: rätten att inge en framställning, som i sig är en av de grundläggande rättigheterna (enligt artikel 44 i stadgan), gör det möjligt för EU-medborgare och personer som stadigvarande vistas i EU att dra Europaparlamentets uppmärksamhet till en fråga som faller inom unionens behörighet och som direkt berör framställaren. Mer information om rätten inge framställningar hittar du här.
GenomEuropaparlamentets framställningsportal är det möjligt att inge nya framställningar eller stödja redan inlämnade framställningar.
Senaste uppdatering: 24/10/2018
Den här sidan sköts av Europeiska kommissionen. Informationen på denna sida avspeglar inte nödvändigtvis Europeiska kommissionens officiella ståndpunkt. Kommissionen påtar sig inte något som helst ansvar för information eller uppgifter som ingår eller åberopas i detta dokument. Vänligen läs den rättsliga informationen för upplysningar om upphovsrätten till EU-sidor.